

Přítomní mladíci a dívky, kteří se ještě před chvílí snažili usmířit oba soky, neodolali smichu; třicátník kráčel pokojem a vysoko třímal Jaromila, který se mrskal ve vzduchu jak zoufalá, něžná ryba. Nakonec ho donesl k balkonovým dveřím. Otevřel je, postavil básníka na práh a rozehnal se nohou.

12.

Ozval se výstřel, Lermontov se chytl za srdce a Jaromil dopadl na mrazivý beton balkonu.

Ó Čechy, sláva výstřelů se ve vás tak často mění ve strandu kopanců!

Ale máme se snad posmívat Jaromilovi, že je parodií Lermontova? Máme se snad posmívat malíři, že napodoboval André Bretona, když si jako on oblékal kožený plášť a choval vlčáka? Což i André Breton nebyl imitací čehosi vznešeného, čemu chtěl být podoben? Což není parodie věčným údělem člověka?

Ostatně není nic snadnějšího, než zménit situaci:

Dostil! Na balkoně je Jaromil, je v bílé košili s
polospuštěnou kravatou a třese se zimou.

13.

Ozval se výstřel, Jaromil se chytil za srdce a Lermontov
dopadl na mrazivý beton balkonu.

Je v parádní uniformě carského důstojníka a zvedá se ze
země. Je katastrofálně opuštěn. Není tu literární
historiografie se svými balzámky, které by daly vznešený
smysl jeho pádu. Není tu pistole, v jejímž výstřelu by dal
zaniknout svému chlapeckému ponižení. Je tu jen smích,
který doléhá přes okno a navždy ho zneuctuje.

Jde k zábradlí a dívá se dolů. Ale běda, balkon není
dost vysoký, aby měl jistotu, že se zabije, když skočí. Je
zima, mrznou mu uši, mrznou mu nohy, přeshlapuje a neví,
co počít. Děsí se, že se otevřou dveře balkonu a objeví se v
nich smějící se tváře. Je lapen. Je v pasti frašky.

Lermontov se nebojí smrti, ale směšnosti se bojí. Chtěl
by skočit dolů, ale neskočí, protože ví, že je-li sebevražda
tragická, je nezdátená sebevražda k smíchu.

(Ale jak to, jak to? Co to bylo za podivnou větu? Vždyť
ať se sebevražda zdaří, či nezdaří, je to jeden a tentýž čin, k
němuž vedou stejné pohnutky a stejná odvahal! Co tu tedy
odlišuje tragické od směšného? Jen náhoda zdaru? Co
vlastně odlišuje malost od velikosti? Řekni, Lermontove!
Jen rekvizity? Pistole či kopanec? Jen kulisy, které
podstrčí lidskému příběhu Historie?)

Všichni revolucionáři mlíjí plameny. Také Percy Shelley smí o smrti v ohni. Milenci z jeho velké básně zahynuli společně na hranici.

Shelley promítl do jejích obrazu sebe a svou ženu, ale přesto zemřel utopen ve vlnách. Vřak také jeho přítel, jako by chtěl napravit tento sémantický omyl smrti, vystavěli na mořském břehu velikou hranici a jeho tělo ohlodalé rybami na ní nechali shořet.

Ale což i Jaromilovi se chce smrt posmívat, když mu posílá naproti místo žáru mráz?

Neboť Jaromil chce zemřít; myšlenka na sebevraždu ho vábí jak hlas slávka. Ví, že sem přišel nachlazen, ví, že onemocní, ale nevrátí se zpět do místnosti, nemůže už snést pokoření. Ví, že jenom náruč smrti ho může utěšit, ta náruč, kterou naplní celým svým tělem i duší a bude v ní nekonečně veliký; ví, že jenom smrt ho může pomstít a obžalovat z vraždy ty, kteří se směji.

Napadá ho, že si lehne před dveře a nechá se zespodu opékat zimou, aby smrti urychlil práci. Usedl na zem; beton byl tak ledový, že za chvíli necítil zadnici; chtěl ulehnout, ale neměl dost odvahy přiložit záda k mrazivé zemi, a tak zase vstal.

Mráz ho celého objímal, byl uvnitř jeho lehkých polobotek, byl pod kalhotami i pod trenýrkami, shora mu vsunul ruku pod košili. Jaromil drkotal zuby, bolelo ho v krku, nemohl polykat, kýchal a chtělo se mu čurat. Rozepjal si zkfěhlými prsty poklopec; močil pak před sebe na zem a viděl, jak ruka, kterou si drží přirození, se mu zimou třese.

Přešlapoval bolestí po betonové zemi, ale za nic na světě by neotevřel dveře k těm, co se smáli. Ale co oni? Jak to, že nejdou sami pro něho? To jsou tak zlí? Nebo tak opilí? A jak dlouho je už vlastně na mraze?

V místnosti pojednou zhasli stropní lustry a zůstalo jen tlumené světlo.

Jaromil přistoupil k oknu a uviděl, že nad gaučem svítí malá lampička s růžovým stínítkem; díval se dlouho a pak uviděl dvě nahá těla v objetí.

Drkotal zuby, třásl se a díval se; polozatažená záclona mu bránila rozeznat s jistotou, zda tělo ženy přikryté tělem muže patří filmaře, ale všechno nasvědčovalo tomu, že ano; vlasy té ženy byly černé a dlouhé.

Ale kdo je ten muž? Můj bože, vždyť Jaromil ví, kdo to je! Vždyť tohle všechno už jednou viděl! Zima, sníl, horská pláň a v rozžatém okně Xaver se ženou! Ale vždyť ode dneška měli být Xaver a Jaromil jedinou bytostí! Jak to, že ho Xaver zrazuje! Můj bože, jak to, že se miluje před jeho očima s jeho dívkou?!

V pokoji už byla zase tma. Nebylo nic slyšet ani vidět. A také v jeho mysli nebylo nic: ani vztek, ani lítost, ani pokoření; v jeho mysli byla jen strašlivá zima.

A tehdy to již nemohl vydržet; otevřel skleněné dveře a vešel dovnitř; nechtěl nic vidět, nedíval se napravo ani nalevo a rychle prošel pokojem.

Na chodbě svítilo světlo. Seběhl po schodech dolů a otevřel dveře místnosti, kde nechal své sako; byla tam tma, jen slabý zásvit pronikající sem z předsíně nezřetelně osvětloval několik spících, kteří hlasitě oddechovali. Stále se třásl zimou. Tápal rukama po židlích, aby nahmatal sako, ale nemohl ho najít. Kýchl; kdosi ze spících se probudil a okřikl ho.

Odešel do předsíně. Tam visel jeho zimník. Oblékl si ho na košili, nasadil si klobouk a vyběhl z vily.

Průvod už vyšel. Vpředu kůň táhne vůz s rakví. Za vozem jde paní Wolkerová a vidí, jak zpod černého víka čouhá čip bílého polštářku; ten přiskřípnutý čip je jako výčitka, že poslední lože jejího chlapce (ach, je mu dvacet čtyři let) je špatně ustláno; cítí neodolatelnou touhu upravit znovu ten polštář pod jeho hlavou.

Pak leží rakev v kostele obklopena věnci. Babička je po mrtvici a musí si prstem nadzvednout víčko, aby viděla. Prohlíží rakev, prohlíží věnce; na jednom z nich je stuha se jménem Martynova; "Vyhodte to," poroučí. Její staré oko, nad nímž přidržuje prst ochrnuté víčko, sítěží věrně poslední cestu Lermontova jemně je šestadvacet let.

Jaromil (ach, není mu ještě dvacet let) je ve svém pokoji a má vysokou horečku. Lékař zjistil zápal plic.

Přes zed' se ozývá hlučná hádka nájemníků a dva pokoje, v nichž bydlí vdova a syn, jsou obklíčeným ostrůvkem ticha. Ale maminka neslyší rámus z vedlejší místnosti. Myslí jen na léky, horký čaj a studené zábaly. Už když byl malíčký, seděla nad ním napětřžitě mnoho dní, aby ho vynesla, zrudlého a horkého, z říše mrtvých. Teď nad ním bude sedět stejně vášnivě, dlouze a věrně. Jaromil spí, blouzní, probouzí se a zase blouzní; oheň horečky olizuje jeho tělo.

Tak přece jen plameny? Přece jen bude změněn v zář a žář?

Před maminkou stojí neznámý muž a chce mluvit s Jaromilem. Maminka odmítá. Muž jí připomíná jméno zrzavé dívky. "Váš syn udal jejího bratra. Jsou teď oba zatčeni. Musím s ním mluvit."

Stojí proti sobě v maminičině pokoji, ale pro maminku je teď ten pokoj jen předstírný synovy komnaty; sřezí ji jak ozbrojený anděl bránu ráje. Hlas návštěvníkův je příkrý a probouzí v ní hněv. Otvírá dveře synova pokojíku: "Tak si s ním promluvte."

Muž uviděl zarudlou tvář chlapce blouznícího z horečky a maminka řekla tichým a pevným hlasem: "Nevím sice, o čem mluvíte, ale ujišťuji vás, že můj syn věděl, co dělá. Všechno, co dělá, je v zájmu dělnické třídy."

Když vyřkla tato slova, jež často slychala od syna, ale jež jí dosud byla cizí, cítila, jak ji naplňuje pocit nesmírné síly; byla teď se synem spojena víc než kdy jindy; byla s ním jedna duše, jedna mysl; tvořila s ním jeden vesmír utkaný z jedině a sourodě látky.

Xaver držel v ruce aktovku, v níž byl sešit z češtiny a učebnice přírodopisu.

"Kam chceš jít?"

Xaver se usmál a ukázal k oknu. Okno bylo otevřené, svítilo v něm slunce a zdaleka do něho doléhaly hlasy města plného dobrodružství.

"Sliboval jsi mi, že mne vezmeš s sebou..."

"To už je dávno," řekl Xaver.

"Ty mne chceš zradit?"

"Ano. Zradím tě."

Jaromil nemohl popadnout dech. Cítil jen, jak Xavera nesmírně nenávidí. Ještě nedávno si myslel, že on a Xaver jsou jedina jediná bytost ve dvou podobách, ale teď chápe, že Xaver je někdo úplně jiný a že je to jeho úhlavní nepřítel!

A Xaver se k němu naklonil a pohládl ho po tváři: "Jsi krásná, jsi velice krásná..."

"Co na mne mluvíš jako na ženu! Zbláznili ses?" křikl Jaromil.

Ale Xaver se nedal přerušit: "Jsi velice krásná, ale musím tě zradit."

Obrátil se pak a odcházel k otevřenému oknu. "Já nejsem žena! Já přece nejsem žena!" křičel za ním Jaromil.

Horečka na chvíli opadla a Jaromil se rozhlížel kolem sebe; stěny jsou prázdné, zarámovaná fotografie v důstojnické uniformě zmizela.

“Kde je tatínek?”

“Tatínek tu není,” říká maminka něžným hlasem.

“Jak to? Kdo ho sundal?”

“Já, miláčku. Nechci, aby ses na ni díval. Nechci, aby mezi nás dva někdo vstupoval. Teď už je zbytečné, abychom si lhali. Musíš to vědět. Tatínek nikdy nechtěl, aby ses narodil. Nikdy nechtěl, abys žil. Nutil mne k tomu, aby ses nenarodil.”

Jaromil byl unaven horečkami a neměl již síl ptát se, ani se pít.

“Můj krásný chlapče,” říká mu maminka a chvěje se jí hlas.

Jaromil si uvědomuje, že žena, která na něho mluví, ho vždycky milovala, nikdy mu neunikla, nikdy se o ni nemusil bát a nikdy na ni nemusil žárlit.

“Já nejsem, maminko, krásný. Ty jsi krásná. Vypadáš tak mladičká.”

Maminka slyší, co syn říká a chce se jí plakat štěstím: “Zdá se ti, že jsem krásná? Však ty jsi mi podoben. Ty jsi to nikdy nechtěl slyšet, že jsi mi podoben. Ale jsi mi podoben a já jsem šťastná, že to tak je.” A hladila ho po

jeho vláscích, které byly žluté a jemné jak chmýří a líbala ho na ně: “Maš vlasý anděla, miláčku.”

Jaromil cítil, jak je unaven. Už by neměl síl jít za nějakou jinou ženou, všechny jsou tak daleko a cesta k nim je nekonečně dlouhá: “Nikdy se mi vlastně žádná žena nelíbila,” říká, “jenom ty, maminko. Ty jsi ze všech nejkrásnější.”

Maminka pláče a líbá ho: “Vzpomínáš na lázeňské městečko?”

“Ano, maminko, tebe jsem měl ze všech nejraději.”

Maminka vidí svět přes velkou slzu štěstí; všechno kolem je vlhce rozmazané; věci vyskočily z pout tvaru a tančí a radují se: “Opravdu, miláčku?”

“Ano,” říká Jaromil, drží maminičinu ruku ve své horké dlani a je unaven, nesmírně unaven.

22.

Už se vrší hlína nad Wolkerovou rakví. Už se paní Wolkerová vrací ze hřbitova. Už leží kámen nad rakví Rimbaudovou, ale jeho maminka, jak je známo, nechala si ještě otevřít rodinnou charlevillskou hrobku. Vidíte ji, tu přísnou paní v černých šatech? Prohlíží si temnou, vlhkou prostorou a ubezpečuje se, že je rakev na svém místě a že je zavřena. Ano, všechno je v pořádku. Arthur leží a neutíká. Arthur už nikdy neutíče. Všechno je v pořádku.

364

23.

Tak přece jenom voda? Žádné plameny?
Otevřel oči a uviděl skloněnou tvář s něžně ustupující bradou a lehounkými žlutými vlasy. Ta tvář nad ním byla tak blízko, že se mu zdálo, že leží nad studánkou a vidí v ní vlastní podobu.
Ne, žádné plameny. Utone ve vodě.
Díval se na svou tvář na vodní hladině. Pak v té tváři uviděl najednou veliký úlek. A to bylo poslední, co viděl.

Dopřáno v Čechách v roce 1970.

365

Obsah

Předmluva	7
Díl první aneb Básník se rodí.....	11
Díl druhý aneb Xaver	75
Díl třetí aneb Básník masturbuje.....	107
Díl čtvrtý aneb Básník utíká.....	187
Díl pátý aneb Básník žárí	221
Díl šestý aneb Čtyřicátník.....	305
Díl sedmý aneb Básník umírá	335